

NGTT

Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács

Készítette: NGTT Titkársága

ÖSSZEFOGLALÓ az NGTT 2021. február 26-i plenáris üléséről

Az ülés ideje: 2021. február 26. péntek, 10.00 óra
Az ülés helyszíne: Miniszterelnökség/online
Soros elnök: Dr. Parragh László, Gazdaság Képviselői Oldal

Napirend:

1. Konzultáció az EU 2021-2027 közötti, hosszú távú költségvetése elfogadásának helyzetéről, a költségvetésből Magyarországra jutó részről, tájékoztatás a felhasználásra vonatkozó kormányzati elképzelések megismeréséről, a lehívás feltételeiről, valamint konzultáció a koronavírus-járvány utáni helyreállítást szolgáló Új Generáció EU programról és a Magyarországra jutó hányad tervezett felhasználásáról
Előadó: dr. Ágostházy Szabolcs, európai uniós fejlesztésekért felelős államtitkár
2. Egyebek

Dr. Parragh László, az NGTT soros elnöke megkérte **Szalay-Bobrovniczky Vince helyettes államtitkár urat**, hogy vezesse le a mai ülést. Helyettes államtitkár úr köszöntötte az online formában megjelent kedves vendégeket, államtitkárokat, kormányzati képviselőket és az Oldalakat. Helyettes államtitkár úr megállapította a határozatképességet és felkérte az Oldalakat, hogy nevezzék meg szóvivőiket, ezután ismertette a napirendi pontokat, melyet az Oldalak egyhangúlag elfogadtak.

Szalay-Bobrovniczky Vince helyettes államtitkár úr felkérte dr. Ágostházy Szabolcs, európai uniós fejlesztésekért felelős államtitkár urat, hogy tartsa meg a „Konzultáció az EU 2021-2027 közötti, hosszú távú költségvetése elfogadásának helyzetéről, a költségvetésből Magyarországra jutó részről, tájékoztatás a felhasználásra vonatkozó kormányzati elképzelések megismeréséről, a lehívás feltételeiről, valamint konzultáció a koronavírus-járvány utáni helyreállítást szolgáló Új Generáció EU programról és a Magyarországra jutó hányad tervezett felhasználásáról” című előadását.

Dr. Ágostházy Szabolcs államtitkár úr köszöntötte a Tanács tagjait. Nagyon gyümölcsöző kapcsolatban bízik a Tanáccsal, és jó ütemben látja fejlődni a társadalmi, nemzeti egyeztetési folyamatoknak a terveit.

Bevezetőként Magyarország fejlettségi szintje kapcsán arra mutatott rá, hogy a hazai közbeszédben gyakran nem értett vagy félreértelmezett fejlesztési döntések mögött milyen fejlődési statisztikák állnak.

A mindenkori EU-s átlag fejlettségi szinthez mérjük a saját felzárkózásunkat, 2004-ben az EU-s csatlakozáskor az átlagos fejlettségi szint 61%-án voltunk, majd 65% -re változott a második Orbán-kormány idején, jelenleg pedig 74%-on tartunk.

A regionális fejlettségi különbségek vonatkozásában az alábbiak állapíthatók meg: ha a fővárossal folytatott beszélgetésekről van szó, látszik, hogy 2010 előtt nagyobb ütemben fejlődött a város, mint azóta, ugyanakkor azóta is relatíve töretlen a város és régiójának a fejlődése. Amögött, hogy relatív kevesebb Uniós forrást szánnak a fővárosi fejlesztésekre, az a gazdaságpolitikai döntés húzódik meg, hogy a magyar vidék az, ami az Európai Unió átlagtól nagyobb lemaradást mutat. Miután a Magyar Kormány a teljes országot képviseli, ezért egyre nagyobb hangsúlyt fektettek az elmúlt években arra, hogy nagyobb fejlesztési potenciállal rendelkező vidéki régiókra arányaiban a korábbiaknál több forrást biztosítsanak. Ezt a fejlesztéspolitikai megközelítést fogják a következő periódusban is alkalmazni.

De érdemes visszaidézni azt is, hogy mindemellett az ország motorja sem áll rosszul, a tavalyi évben az ország összes fejlesztési forrásának (nemzeti és uniós források összességének) 40-45% körüli hányada csapódott le ebben a régióban.

Tehát ne felejtjük azt el, hogy ezen Uniós, vagy az Unióval közösen biztosított kormányzati forrásoknak a felhasználás céljairól szólnak, de mindemellett nagyon erős saját, magyar gazdaságfejlesztési politika is működik az országban. Érdekes egy másik alkalommal azt is megvizsgálni, hogy a magyar, szintiszta kormányzati fejlesztési programok, illetve az Unióval közös fejlesztési programok hogyan egészítik ki egymást, melyik ágazatra, mely területre fókuszálunk jobban.

2010. előtt volt három olyan vidéki régiónk, amelyek nem mutattak kellő fejlődési szintet, sokkal inkább csökkenésben voltak. Pest megye stagnáló vonalat mutat enyhe fejlődéssel, ezen pedig próbálnak azzal módosítani, hogy a központi régiót lényegében kettébontották, azért, hogy Pest megye – melynek egyes részei, sokkal inkább Kecskemét vonzáskörzetébe tartoznak – a vidékéhez hasonló fejlesztési forrásokat tudjon kapni az uniós büdzséből is. Pest megye további fejlődése számításaik szerint a közeljövőben gyorsulni fog, ha támogatási szempontból leválasztják a fővárosról.

Államtitkár úr a munkanélküliségi rátával folytatta előadását, melyből kitűnt, hogy talán ez a mutató az, ami a teljes népesség jólétére a legközvetlenebbül vonatkoztatható. Jó látni, hogy 2020 decemberében (a koronavírus-válság első éve után) 4,3%-os munkanélküliségi rátája van az országnak, ami 1%-kal rosszabb a 2019. évi mutatókhoz képest.

Tehát a visszaesés jobban ütötte meg az európai országok többségét, mint Magyarországot. Mivel a munkahelyek megőrzésére, a válság által eltűnt munkahelyek pótlására helyezte a támogatáspolitikát a fő hangsúlyt az elmúlt egy évben, a harmadik hullám kezdetén elég erős pozícióban találja az országot a gazdasági visszaesés.

Következőekben a hagyományos 7 éves költségvetésre fókuszált Államtitkár úr, amelyeket leginkább az operatív programokkal szoktak jellemezni, bár annál azért egy tágabb körrel van szó. A következő finanszírozási időszakban a hagyományos 7 éves költségvetésből közel 11.000 milliárd forintot kap az ország, mégpedig a NextGeneration EU eszközökből, ami egy egyszeri válságkezelés az európai közösségnek. Tehát egy egyszeri tőkeinjekció a nemzeti gazdaságokba és társadalmakba, amiket a tervek szerint nem fognak folytatni. 2006 után

visszaállnak a 7 éves költségvetések rendszerére, tehát ezzel az egyszeri stimulussal együtt mintegy 18.000 milliárd és azt meghaladó összeg fog a magyar gazdaságba áramlani.

Államtitkár úr rámutatott, hogy Magyarország jó pozícióit mutatja az, hogy tavaly nyáron az Európa Tanács ülésén Miniszterelnök úr elérte, hogy 2 milliárd euró további kohéziós forrásnövekményt tudhatunk magunknak annak ellenére, hogy a kohéziós források összesített aránya az uniós szakpolitikákon belül csökkenni látszik. Magyarország tehát ennek ellenére a pozícióit képes volt megtartani. Hangsúlyozta, ezért éreznek extra felelősséget abban is, hogy ezeket a forrásokat a lehető legjobban használjuk fel a jövőben is, illetve miután ezt a vidéki régiók jobb felzárkóztatása érdekében biztosítja számunkra az Unió, ezért értelemszerűen ezeket a növekményeket is vidéken szeretnék elkölteni.

A gazdaságpolitikánkat jól meghatározzák továbbá a közös agrárpolitika támogatási-fejlesztési alapjai, amely mutatókkal kapcsolatban már tavaly decemberben megjelent egy kormányhatározat. A szóban forgó kormányhatározat arról rendelkezett, hogy a KAP második pillérét képviselő vidékfejlesztési programban nagyon jelentős nemzeti önrész jelenik meg. Az eddigi 17,5%-os nemzeti hányad helyett 80%-ra emelik meg ezt a mutatót a nemzeti költségvetés terhére. Csak hogy az elköteleződés mértékét hangsúlyozza, Államtitkár úr rámutatott: ez az uniós jogi keretrendszerben elképzelhető maximális hozzájárulás, amit Magyarország biztosítani fog. Így tervezik elérni azt, hogy 2030-ra minden korábbinál nagyobb fejlesztési forrásokat biztosítsanak, nem csak nemzeti, de uniós források tekintetében is, és reálisan elérhessük azt a célt, hogy Magyarország 2030-ra az Unió 5 legélhetőbb állama közé tartozzon. Értelemszerűen ez nem azt fogja jelenteni, hogy az 5 leggazdagabb állam közé fogunk tartozni (ez nem is lehet feltétlenül rövid-középtávon cél), ugyanakkor összevetve ezt az életminőség egyéb mutatóival, reális elvárás önmagunk felé, hogy elérjük ezt a célkitűzést.

A következőkben a Magyarországnak jutó forrásokról ejtett szót. Jól kimutatható, hogy a hagyományos kohéziós politikák 39%-os arányt mutatnak. A közös agrárpolitikának a 21%-os mutatójához viszont még hozzá kell számítani az ekkor még figyelembe nem vett, megemelt nemzeti hozzájárulásokat. A ReactEU forrásai mintegy 2%-ot tesznek ki – és ez azért emelendő ki, mert bár az előző 7 éves költségvetéshez tartozik szabályozási környezet tekintetében, ám a működési mechanizmus és a funkció a helyreállítási alappal („RRF”) nagy mértékben korrelál a felhasználási célok és lehetőségek tekintetében.

A helyreállítási alap felhasználási céljai a mai konzultáció második szegmensében kerültek részletezésre. Ezzel kapcsolatban Államtitkár úr visszatérítendő és vissza nem térítendő támogatásokról beszélt. Önmagában jellemezve ezt a szegmenst az mondható el, hogy az RRF-forrásoknak a 43%-a vissza nem térítendőként jelentkezik az Unió irányából, és 57% az, ami egy közös hitelfelvétel útján kerül a magyar gazdaságba, mely természetesen visszafizetendő. Ez az első olyan nagyobb program, mely során az Unió intézményrendszerén keresztül vesznek föl a tagállamok hiteleket. Éppen ezért gazdaságfilozófiai, valamint hosszabb távú perspektívák vonatkozásában is érdemes meggondolni, hogy az Unió intézményrendszerének a fejlődése tekintetében ez mi mindent jelent.

A legmagasabb, legmeghatározóbb cél a 2021-2027-es kohéziós időszakban, hogy az 5 legélhetőbb EU-s tagállam közé tartozzon Magyarország. Ehhez az kell, hogy a gazdaságfejlesztésre, versenyképesség-növelésre, ennek érdekében infrastruktúra fejlesztésre és munkahelyteremtésre fókuszáljunk a következő időszakban. Az új operatív programok közötti forrásmegosztásnál is látszik, hogy a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív

Program+ fogja arányaiban a legtöbb forrást kapni, tehát a privát gazdaság fejlesztése abszolút elsőbbséget élvez. A második legnagyobb szeletet az infrastruktúra-fejlesztési projektek fogják kihasítani, egyébként az eddigi időszakhoz hasonlóan.

A kevésbé fejlett területek lesznek továbbra is fókuszban. Bár nem unikális az Unióban, de Magyarországon a legjelentősebb a mértéke az önálló Terület- és Településfejlesztési Operatív Programunknak (TOP), ami vidéken sikertermékeknek is tekinthető. Ez tehát leginkább az önkormányzati szféra intézményeinek, valamint helyi szolgáltatásaik fejlesztésére fókuszál.

Sokkal erőteljesebb mértékben határozza meg a terveket a korábbi időszakhoz képest, hogy az EU napirendjén minden korábbinál nagyobb mértékben jelent meg a „zöld és digitális átmenet” iránti igény. Ebben azon túl, hogy a tagállamok egyenként is nagyon elkötelezettek, Magyarország a gazdasági fejlettségéhez képest viszonyítva is erőteljesen képviseli mind a zöld, mind a digitális átállás a fontosságát. Tekintettel kell lenni arra is, hogy az Európai Parlament (EP) szerepe is meghatározó ebben a kérdésben. Az EP az európai intézmények közül talán a legerősebben képviseli ezt az irányt, melynek Magyarország készséggel és örömmel meg tud felelni. Várhatóan a közeljövőben meghatározó kommunikációs irány lesz az, hogy mennyire zöldül és mennyire digitalizálódik a magyar nemzetgazdaság is.

Államtitkár úr ezután az Unió szintjét meghatározó szakpolitikai célkitűzéseket, illetve az ezekre irányuló magyar reakciót részletezte. Folyamatos tárgyalásban van Magyarország az Európai Bizottsággal, és a hazai társadalmi konzultációnak az eredményeit is folyamatosan beépítik a tervekbe. Százalékos mértékekben kifejezhető az, hogy a jelenlegi magyar tervek szerinti forrásmegosztások az alábbiak szerint alakulnak: Intelligensebb Európa - Innovatív és intelligens ipari átalakulás tekintetében 20%-ot terveznek elkölteni a forrásokból; Alacsony szén-dioxid-kibocsátású és zöldebb Európa (Greendal) támogatására 27%-ot; Jobban összekapcsolt Európa, vagyis hálózati kapcsolatok fejlesztésére 13%-ot; Szociálisabb Európa támogatására 19%-ot; valamint A polgárokhoz közelebb álló Európa programra, ami leginkább terület- és településfejlesztési programokban nyilvánul meg, 16%-ot terveznek fordítani.

Míg az előzőekben az uniós célrendszer szerint szegmentáltan mutatta be a forráselosztási terveket, a következőkben a jelenleg tervezés alatt álló operatív programok várható részesedését, illetve reményeik szerint a Bizottság által is támogatott részesedését mutatta be Államtitkár úr. Kiemelte, hogy a társadalmi egyeztetési felületen még egy tavalyi munkanév alatt jelentették meg az operatív programok neveit, viszont érezve azt, hogy a hazai támogatottak körében is okozott némi zavart, visszaálltak az eredeti operatív program elnevezésekre, kiegészítve azt egy „plusz” toldalékkal (Széchenyi Plusz, GINOP Plusz). Kimutatható, hogy valamivel több, mint a negyedét (25,5%-ot) kapja majd a forrásoknak a gazdaságfejlesztés és az innováció, a környezeti és energiahatékonysági téma szintén nagyon fajsúlyos a maga 17,5%-ával, az integrált közlekedésfejlesztés pedig egy erőteljes 18,6%-ot kap. A helyreállítási alap egyes komponensei között is nagyon meghatározó a közlekedésfejlesztés. Közép-Európa jelenlegi fejlettségi szintjén az infrastruktúra-fejlesztésre továbbra is szignifikáns összegeket kell fordítani. A hazai társadalmi párbeszéd, illetve viták tekintetében, amikor szóba jönnek olyan szempontok, hogy miért nem fordítanak sokkal nagyobb összegeket pl. szociális szolgáltatások biztosítására, és miért építenek helyette közutat és vasutat, akkor egy olyan gazdaságfilozófiai megközelítés is húzódik az érvek mellett, mely szerint az ország hosszú távú fejlődése érdekében még további infrastruktúra elemekre van szükség. Ugyanakkor a szociális szektor támogatásait sem helyezik háttérbe

ezzel kapcsolatban, csak azt látták be, hogy a szociális ágazatban (akár az embereknek járó direkt támogatási eszközökben) a nemzeti költségvetésnek a forrásai sokkal gyorsabban, mobilisabban, az adott évben jelentkező problémákra jobban reflektálva használhatóak fel. Vagyis megpróbálták az uniós forrásokat olyan területekre fordítani, ahol az uniós keretrendszer és a magyarországi célok a lehető legközelebbi viszonyban állnak egymással. Azokra a területekre fókuszálnak a nemzeti költségvetésből inkább, ahol Magyarországnak további rugalmasságra van szüksége.

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz a korábbiakhoz képest jóval nagyobb arányban, mintegy 18%-kal fog részesedni a következő időszakban. Felhívta a figyelmet arra, hogy jelen tervek szerint mintegy 10%-ot terveznek digitalizációra költeni. Ez versenyképesség-ösztönzési eszköz, legnagyobb mértékben a vállalati szféra további digitalizációs terének megteremtését fogja szolgálni, de jelentős hányada megye kutatásfejlesztést támogató informatikai fejlesztésekre, illetve arra a célra, hogy az állami szolgáltatásokat a lehető legkönnyebben, legbiztonságosabban ériék el az állampolgárok.

Az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Programnak a korábbi időszakhoz képest relatíven kisebb az aránya. A korábban ennek a programnak a keretei között finanszírozott beavatkozásokat (iskolai fejlesztések, egészségügyi fejlesztések) nem fogják visszafogni, hanem ezeket technikai szabályozási okokból átsorolták más operatív programok keretei közé.

Az operatív programoknak egyes prioritásaira mutatott rá a következőkben Államtitkár úr. Vannak részletes számítások, de tekintettel a hazai egyeztetésekre és az Európai Bizottság főigazgatóságaival való egyeztetésekre, a belső arányok még mozognak.

A GINOP Plusz program prioritásai: a vállalkozásfejlesztés; a kutatás, fejlesztés, innováció; a fenntartható munkaerő-piaci beavatkozások; a NEET ifjúsági program; a felsőoktatás, szakképzés és a turizmus, örökségvédelem. Belső forrásarányokban van változás, de a főtematikát tekintve megtartották az eddig sikeresnek bizonyult logikát.

A KEHOP Plusz program prioritásai: a vízgazdálkodás és katasztrófakockázat-csökkentés; a körforgásos gazdasági elemek megerősítése (mint hulladékgazdálkodás, ahol Magyarország az Uniós elvárásokhoz képest is nagyobb célokat tűz maga elé, vagy hulladék-begyűjtési rendszerek újragondolása, szennyvízhálózatok megújítása vagy kiépítése); környezet- és természetvédelem (ez a fenntartható mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, a természeti értékek állampolgárok számára való minél jobb hozzáférhetősége); megújuló energiagazdaság (elsősorban az időjárásfüggő energiatermelési módoknak az előtérbe helyezése és azoknak az integrálása az országos energetikai hálózatokba); Igazságos Átmenet (ami Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén és Baranya megyékre fókuszál, amelyek a hajdani szén alapú gazdaságnak a munkaerő-piaci lenyomatait még mindig magukon viselik, ott egy extra ösztönző erő, hogy ezeket az örökségeket leggyorsabban meg lehessen haladni).

Az IKOP Plusz prioritásai: infrastruktúrafejlesztés, járműbeszerzés, összekapcsoltság; Tiszta üzemű városi-elővárosi közlekedés erősítése (itt kiemelt szerepet fog kapni a fővárosi régió, ahol a napi utasforgalomnak a 80%-a valósul meg, a főváros és agglomerációjába nagyon erős forrásokat fognak biztosítani, hogy a 2,5-3 milliós fős agglomerációnak a belső koherenciája meg tudjon erősödni); TEN-T vasúti és regionális intermodális közlekedés fejlesztése (annak biztosítása, hogy az egy- és kétszámjegyű közúti kapcsolatokat mindenhol, ahol a kormány vállalta, megépítik az országhatárokig, vagy, hogy az összes megyei jogú város 2x2 sávós gyorsforgalmi utakon elérhető legyen, illetve a vasúti közlekedés tekintetében mind V4, mind a szomszédos államok viszonylatban is személyi és áruszállítási kapacitások tekintetében

fejlődjön Magyarország, és meg lehessen szüntetni a kereskedelmi forgalmat szűkítő pontokat); fenntarthatóbb és biztonságosabb közúti mobilitás (ez a már meglévő közúti és vasúti infrastruktúráinknak a jobb minőségű és ezáltal életvédelmi szempontból is biztonságosabb fejlesztését szolgálja).

Az EFOP Plusz reagál arra, hogy egészségügyi, módszertani és kapacitásbeli fejlesztéseket fognak végrehajtani; XXI. századi köznevelés (leginkább oktatási módszertanoknak, tananyagoknak és a digitális oktatás eszköztárának a drasztikus megerősítése); a társadalmi felzárkózási fejlesztések olyan komplex programokat tartalmaznak, amelyek azokat a járásokat, településeket célozzák, ahol a jelenlegi szociális problémák nem írhatók le egyszerűen oktatási, foglalkoztatási, egészségügy problémaként, hanem ezekben a régiókban, helyzetre szabott, komplex programokat kell kezelni); szociális fejlesztések (az állami és önkormányzati szociális hálónak a további fejlesztése); az anyagi nélkülözés, rászoruló személyek támogatása (amit változatlan formában visznek tovább); család- és ifjúságügyi fejlesztések kapcsán a családpolitikai és demográfiai programjaikat támogatják, és hogy a gyermekvállalás az eddigieknél is vonzóbb legyen, még kevesebb terhet jelentsen szociális szempontból a gyermeket vállaló családoknak.

A TOP Plusz programban a leghangsúlyosabb elem, hogy mintegy 20%-át az MMF forrásoknak erre költik el. Itt viszont a központi kormányzás tere meglehetősen korlátozott, a területi kiválasztási rendszert alkalmazzák, csak a területi önkormányzatokkal közös döntéssel kerülhet sor bármiféle forrásfelhasználásra, az általuk kidolgozott városi-megyei stratégia alapján költi el. Nevesítették a prioritásokat: Versenyképes megye; térségfejlesztés; turizmus, helyi turisztikai fejlesztések; területi humán fejlesztések; Budapest (infrastruktúra fejlesztések); Budapest ESZA+ fejlesztései. Külön nevesítették Budapestet és részeit. Budapestre allokálható minimum forrásokat tartalmazza, ennek a mértéke 83 milliárd forint, de nem jelenti azt, hogy ennyit fog kapni Budapest, értelemszerűen kohéziós alapforrásokból, más programokból szintén részesül.

A DIMOP Plusz a vállalati szféra, a kutatói szféra és az állami szféra Hi-tech megújulását fogja segíteni: intelligensebb Magyarország; Hi-tech és Zöld átállás; Magyarország csatlakoztatva; digitális állampolgárság keretében pedig elsősorban az emberek hozzáférését fogják támogatni a széles sávú kapcsolatokhoz és közszolgáltatásokhoz.

A MAHOP Plusz forrásarányait tekintve kis ágazat, amit a vidékfejlesztési programon kívül is nevesítenek, prioritásai: fenntartható halászat támogatása és a vízi biológiai erőforrások megőrzése; a fenntartható akvakultúra tevékenységek, valamint a halászati és akvakultúra termékek feldolgozásának és marketingjének támogatása.

Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Tervének bemutatását egy összehasonlítással kezdte Államtitkár úr. Az RRF és a 7 éves költségvetésnek a gazdaságpolitikai és filozófiai megközelítése merőben más. A strukturális alapoknál egy megosztott irányítás működik az Európai Bizottság és a tagállamok között, ugyanakkor az RRF leginkább akként jellemezhető, hogy egy kommunikáció a bizottság közvetlen forrásnak tekinti, ugyanakkor itt a kedvezményezettek a nemzetállamok, tagállamok. Az ország rendezte össze azokat a terveket, hogy a nemzeti borítékunkban lévő támogatásokat, hiteleket milyen célok mentén kívánjuk felhasználni, a közös uniós célrendszerhez igazodva. Ez egy nemzeti szintű pályázat, együttműködve ágazatokkal, társadalmi szereplőkkel. Itt az operatív programokhoz képest egy sokkal stabilabb forrásfelhasználási terv készül, amit az Unió remélhetőleg ezen a nyáron hagy jóvá, és az a következő 6 évre egy jól meghatározott

célrendszer, amit később nehéz feltételekkel lehet módosítani. Ezzel ellentétben az operatív programok leginkább egy beavatkozási keretrendszert, egy logikát biztosítanak, amit később a társadalmi változások függvényében könnyebben lehet alakítani.

Ami érdekessége a helyreállítási alapnak, hogy egyéb forrásoktól eltérően nem számlabenyújtásos eljárás van, ami rendkívüli adminisztratív feladat a bizottság felé, hanem sokkal logikusabb, egyszerűbb, letisztultabb, teljesítményalapú rendszer, melyet mi az idén tavasszal benyújtott tervben vállalunk: milyen változásokat előrelépéseket érünk el, ha elértük a mutatókat, indikátorokat.

Mindez nehézségeket is hoz magával, mivel 6 évre előre kell tervezni, és a jelen tárgyalások alapján nem tűnik megváltoztathatónak az a szabály, hogy a beruházásokat jelen értéken lehet tervezni, ami azt jelenti, hogy a mostani költség-alátámasztásban 2021-es árakat tudnak figyelembe venni, és így minden további áremelkedés a nemzeti költségvetést fogja terhelni. Vagyis magasabb kockázatot fog futni az ország, mint a kohéziós programok tekintetében.

Fontos kiemelni, hogy a 7+3-as szabály szerint fogják 2030-ig felhasználni, míg az RRF, miután az egyszerűbb fejlesztési injekció az országnak, 2026 augusztusáig mindent meg kell valósítani, ami erre a keretre lesz vállalva. Ez jelentős beruházási nyomás lesz az országban, de készséggel állunk elé. Ez nemcsak a kormányzatnak, hanem az egyes projektek végrehajtóinak is kihívásokat fog generálni.

A tervezés jelenlegi állásáról elmondta Államtitkár úr, hogy a Helyreállítási és Ellenállóképességi Terv első verziója 2020. november 20-án megküldésre került az Európai Bizottság számára. Az őszi tárgyalásokat még ITM-es keretek között bonyolították le, majd egy részleges újragondolási szakasz után január-februárban egy második tárgyalási körbe kezdtek a Bizottsággal - politikai, vezetői és szakértői szinteken heti kétszeri rendszerességgel tárgyalnak. Ezeknek az interakcióknak az összes tapasztalatát folyamatosan építik be a tervekbe. Azt látják reálisnak, hogy március-április körül elkészülnek egy olyan nemzeti helyreállítási tervdokumentummal, amire reményeink szerint addigra az Európai Bizottság részéről legalább egy informális egyetértésre lesz esély, mert szeretnének egy minél stabilabb állapotot benyújtani a Bizottság számára.

Két alapvető, politikai közbeszédben is gyakran emlegetett forrás-felhasználási hányad szerepel az RRF-ben. Az egyik ilyen egy 37%-os klímacél-támogatás, elsődlegesen a széndioxid kibocsátás terén elérendő célokat szolgáló költségre vonatkozik, ezt Magyarország tudja teljesíteni. Másik a 20%-os digitalizációs elvárás, ez egy megdöbbentően magasan átvitt küszöb a mi tekintetünkben, olyan 30-35% környéki a digitális költség, ami a magyar tervben jelenleg megjelenik. Ha a Bizottsági visszajelzések után közre tudják adni a részletesebb allokációs terveket, akkor látható lesz, hogy a digitalizációs komponens jóval kisebb hányad, 6-7% környékét fog jelenteni, viszont az összes többi komponens is tele van digitalizációt jelentő tételekkel. Az RRF-rendelet uniós szinten megjelent 2021. február 18-án, a módosított iránymutatásokat fokozatosan követik le a tervezési folyamatában.

A teljes elvi kerete az országnak 350 forintos euró árfolyamon számolva közel 5900 milliárd forint. Ez nagyjából a 10 évre szánt kohéziós forrásoknak a 2/3-át fedi le, és ebből mintegy 2500 milliárd forint, ami állami támogatás, minden más azonban hitel. A hitelfelvétel mértékéről minden ország szabadon dönthet. Látják, hogy vannak olyan országok, akik a teljes hitelvolument felveszik, vannak, akik nem kívánnak ezzel élni. Magyar tervezés szempontjából úgy számolnak, mintha a teljes hitelt felvennék. Ez egy racionális opció, de

ebben még nincs végleges döntés kormányzati oldalon. A támogatási arány tekintetében pedig 70%-30% arányban azért bontották meg a mutatót, mert a második tétel, a 887 milliárdos összeg az, amire nem biztos, hogy jogosult lesz az ország. A keretrendszerben van egy olyan közbülső értékelési pont, ami azt mutatja meg 2023-ban való értékeléssel, hogy 2022 év végéig mennyire érte el GDP-ben mérve a gazdasági versenyképesség visszaszerzését az ország. Az a mutató elég komplex képlet, de nagyjából úgy áll össze, hogy az Európai Unió átlagos GDP visszaállásához képest a magyar GDP helyreállása 2019 év végéhez viszonyítva hogyan teljesül. Eddig a határidőig, és ettől függően dől el, hogy mekkora hányadára leszünk jogosultak. Azon dolgoznak, hogy minél kevesebbre legyünk jogosultak ebből, mert akkor az azt jelenti, hogy az ország gazdasági helyreállása jóval gyorsabb a többinél, viszont amit megkap az ország, azt versenyképességi programokra fogják költeni.

Államtitkár úr ismertette a 2030-ig tartó, a Kormány által határozatban kihirdetett nemzetstratégiai célokat. Kilenc terület az, amire mind a hazai támogatási programjaikat, mind az uniós támogatási programjaikat igyekeznek felfűzni. A Kormány számára a demográfia és az ahhoz kapcsolódó köznevelés az elsődleges prioritás, az egyetemek megújítása - ami tartalmazza a teljes kutatásfejlesztési támogatási szisztémát – a másodlagos prioritás, mivel ez a szektor a magyar gazdaság motorja. Ebben a helyreállítási programban is nagy hangsúlyt fektetnek a települések és régiók felzárkóztatására, amelyek során a célzott települési élethelyzetre szabott beavatkozási programokat helyezik előtérbe. A vízgazdálkodás a mezőgazdasági fejlesztéseknek a hatékonyabbá tételét szolgálja.

Az öntözött területek mértéke jelentősen elmarad az uniós átlagtól: Magyarországot értelemszerűen sújtja a klímaváltozás okozta ingadozó hőmérséklet, csökkenő csapadékmennyiség, ezért intenzívebben jelenik meg öntözési igény az országban. Folyik a felkészülés arra, hogy a nagy vízigényű termények megtermelése, valamint a gazdák vízszükséglete a jövőben is biztosított legyen.

Államtitkár úr a továbbiakban a fenntartható zöld közlekedést, városokon kívül és belül megvalósuló infrastruktúrafejlesztést, valamint az elektromos közlekedést emelte ki.

Energetikai szempontból rendkívül fontos a korábbi foszilis energiatermelésnek a fokozatos kiváltása, a folyamat felgyorsítása.

A körforgásos gazdaság tekintetében elsődlegesen a hulladék-újrahasznosítási területekre fókuszálnak, és a még meglévő szennyvízkezelési hiányosságoknak a megoldására. Digitalizációban erősítik ugyanazokat a beavatkozásokat, ezen belül jelentős hangsúllyal a hálózatfejlesztéseket, amelyek nem elsődlegesen kapcsolódnak a többi komponenshez, de az EU által kiadott Digital Economy and Society Index egyes mérőszámaira reflektálva érzékelhető előrelépést fog jelenti.

Az egészségügy szerepel még komponensként ebben a témában, itt nagyarányú infrastruktúrafejlesztés és eszközpark-fejlesztés várható, terveznek olyan beavatkozásokat, ahol még viták vannak, például az orvosi-ápolói szektorban a béremeléseket igyekeznek olyan módon megoldani, hogy az Európai Bizottság is hozzájáruljon. A nemzeti költségvetés az Európai Bizottság hozzájárulása híján is teljesíteni fogja minden vállalását. Az elsődleges cél az egészségügy rezilienciájának, hosszabb távon az egészségben eltöltött életeveknek a további növelése, ennek érdekében minden nagyobb programot támogatva, amik ezt részesítik előnyben.

Reális célkitűzés, hogy március második felére a fontosabb tárgyalások lezajlanak, és utána finomhangolásokra lesz szükség, amelyben a Kormány számít az NGTT partnerségére, javaslataira is.

Államtitkár úr elmondta, hogy megtesznek mindent, hogy a frissítések eljussanak a szereplőkhöz. Egészen a hivatalos tervbennyújtásáig nyitottak a konzultációra mindenkiel. Az NGTT tagszervezeteinek 2/3-át is megkérdezték, és jelentős részük válaszolt is már. Nagyságrendileg 500-550 szervezetet szólítottak meg célzottan, és közel 25% válaszolt. A kormány teljesen nyitott, viszont toleranciát kérnek mivel az, hogy csak köszöneteket küldenek, nem jelenti azt, hogy ne csatornáznák be az észrevételeket. Bízunk abban, hogy az újonnan közzétett partnerségi megállapodás tervezete és az operatív programoknak a jelen állás szerinti tervezete kellő választ ad már most is az észrevételekre. Megköszönte a lehetőséget.

Szalay-Bobrovniczky Vince helyettes államtitkár úr megköszönte az előterjesztést és felkérte az Oldalakat a hozzászólásra.

A **Civil Oldal** gratulált a komplex és összetett anyaghoz. Örömét fejezte ki, hogy a „filozófia” kifejezés többször is említésre került. Egy olyan operatív rendszerről van szó, melynek ideológiai alapja is van, és ez az alap a civil szervezetek bevonásával bővíthető lehetne. Az Oldal szerint kiemelten fontos a perspektívák felmutatása, az egzisztenciális tervezés lehetősége. Olyan súlyos társadalmi - mentálhigiénés, pszichológiai - krízis alakult ki, melyből perspektívák felmutatásával kell kiutat találni, ez a programstruktúra pedig rengeteg területen tud perspektívát mutatni. A célt, hogy 2030-ra az EU 5 legélhetőbb állama között legyen Magyarország, akkor lehet elérni, ha a lokális közösségek megfelelő mentálhigiénés állapotba kerülnek. Ezért a program bizonyos pontjain belül a közösségfejlesztés implementálására – amit a civil szervezetek bevonásával lehet hatékonyan megvalósítani – mindenféleképpen valamilyen módon szükség van.

Az előző ciklusban nagyjából 300-400 milliárd forint összegű támogatásban részesült a civil szektor. Az Oldal kérdést intézett az előadó felé arra vonatkozóan, hogy van-e olyan konkrét elképzelés, miszerint ugyanez az összeg a kiírások tekintetében azokat a civil szervezeteket szólítaná meg, akik korábban már pályáztak; illetve az említett perspektíva-nyitás és a lokális közösségek erősítésének szándéka mennyiben jelenik meg a programban.

Másfelől az Oldal a digitalizáció szükségességét erősítette meg. Érdeklődött, hogy szándékában áll-e a Kormányzatnak magyar nyelvű Open Access platformok létrehozása. Ezek a platformok ugyanis a felsőoktatás hosszú távú fejlesztését nagymértékben befolyásolják, de fontosabb, hogy maguk a szerzők, akik a tartalmakat létrehozzák, támogatóan viszonyuljanak a nyílt forráskódú platformokon való megjelenítéshez. A digitalizáció esetében ez egy olyan fontos lehetőség, amivel érdemes lenne élni. Az erre vonatkozó szabályozás azonban még nincs tisztázva.

A **Tudomány Oldal** megköszönte az Előadónak, hogy átfogó képet mutatott a rendkívül bonyolult témáról. Nagyszerű hírnek tartja, hogy az elkövetkezendő 7 évre egy hatalmas nagyságú Európai Uniós forrás áll rendelkezésre, ami az évi GDP kb. 3%-át teszi ki. A forrásnagyság ígéretes, azonban az Oldal nélkülözhetetlennek tartja, hogy a hatékonyságát és a felhasználás eredményességét is kövessük, vizsgáljuk. Hangsúlyozták, mennyire fontos lenne visszatekintően vizsgálni a most lejárt programok hatékonyságát a forrásfelhasználás

szempontjából. Az adatok az irányító hatóságoknál rendelkezésre állnak, abból hasznos tapasztalatokat lehet szerezni.

Az Oldal örömmel értesült arról, hogy a Kormány a közbeszerzés vonatkozásában is fontos változtatást kezdeményezett, jelesül most a szakértőket a közbeszerzési eljárások során nem a vállalatok választják ki, hanem az állam vállalja át ezt a feladatot - jelentős előrelépésként az integritás erősítésének szempontjából.

A Tudomány Oldal a helyreállítási program céljaival összességében egyetért, és várja, hogy mikor lesz kitölthető a komponensek tábla számokkal, erőforrásokkal. Az operatív program céloknál lényegesnek tartják kiemelni a kis- és középvállalatok ügyének a támogatását.

Helyeselték, amikor a lokális közösség, a lokális jólét, a helyi fejlesztési programok kerültek szóba. Van egy globális kihívás velünk szemben és van egy lokális kihívás, felzárkóztatási feladat, mindkettőt nagyon kiemelten kellene kezelni.

Boldogan fogadták, hogy az NGTT tagoknak a nagy része a társadalmasított partneri felmérésbe bekapcsolódhat és bekapcsolódik.

Az **Egyházi Oldal** a történelmi egyházak nevében arról osztott meg néhány gondolatot, hogy a programok végrehajtói az emberek, és a program eredményeinek elszenvedői vagy haszonélvezői szintén az emberek. Az egyházak szolgálata az emberekért, az emberekről szól. A mai széteső társadalomban a történelmi egyházak közösségépítő szerepére, embermentő, lélekmentő tevékenységére még nagyobb szükség lesz, és az egyházak ezt a szolgálatot a továbbiakban is szeretnék végezni. Az egyház prioritásában az elesettek segítése, a szegénységi küszöb felemelése és a válságba jutott társadalmi csoportok támogatása továbbra is fontos feladat. Kérik, hogy a program összeállítói legyenek arra tekintettel, hogy a társadalmi osztályok közötti olló egyre jobban kinyílik. Üdvözlük, hogy a családpolitika továbbra is jelen van a programokban, mert a történelmi egyházaknál a társadalom alapegysége továbbra is a család, és a család szerepének erősítése továbbra is nélkülözhetetlen. Fontosnak tartják, hogy a Kormány a következő évek gazdaságpolitikájával ezt erősítse. Ahhoz, hogy ez a program jó legyen, nagyon széles társadalmi egyeztetés szükséges. Kérik, hogy a Kormány vállalja fel a felelősségét annak, hogy a támogatások elosztása fókuszáljon azokra a csomópontokra, amik a gazdasági fejlődést elősegítik, miközben megakadályozza a társadalmi leszakadásokat. Nagyon fontosnak tartják, hogy fókuszált, célzott gazdaságélénkítés során a Kárpát-medence, mint egységes gazdasági tér jelenjen meg.

A **Gazdaság Képviselői Oldal** megköszönte a szépen összeállított előadást, az egymásra épülő programokat tartalmazó anyagot, az egymásra épülő témaköröket. Jó hír, hogy a pályázatoknál eddig alkalmazott de minimis határokat 200.000 euróról 1.800.000 euróra emeli fel az Unió. Ennek a programnak a keretében nagyon nagy összegeknek az elköltésére lesz majd mód. Felhívták a figyelmet arra, hogy az a fontos, hogy a források ne aprózódjanak el, és ez akár hosszabb távon vagy véglegesen is fenntartható legyen azok számára, akik ebből a pénzből szeretnének részesülni és a program egyes részeit végrehajtani. Most indul el a kisteleplési boltok támogatásának a projektje, amelynek révén sokkal több kisteleplés sokkal hamarabb és nagyobb hatékonysággal fog hozzájutni ahhoz, amit úgy fogalmazhatunk meg, hogy lokális jólét. Végül sok sikert kívántak az uniós tárgyalásokhoz.

A **Munkavállalói Oldal** megköszönte a részletes, összefogó előadást. Az Oldal megkérdezte, hogy hogyan gondolják a további és folyamatos egyeztetést az NGTT oldalával, és magával a testülettel való folyamatos egyeztetést, kapcsolattartást. Fókuszba került a következő 7 éves tervben az egészségügy, de úgy gondolják, hogy az inkább az egészségügy infrastruktúráis, nem pedig perszonális részére koncentrál. Kiemelten fontosnak tartják a gyermekek jogainak és egészségének biztosítását, amelyre vannak utalások a programban, de szerintük egy komoly nemzetstratégiára lenne szükség. Ebben a 7 éves ciklusra szóló tervben lehet-e azt megtervezni, hogy a koronavírus-járvány miatt kieső egy évet hogyan lehetne rehabilitálni? Milyen garanciális intézkedések lesznek, a gazdaság támogatásából mi jut majd le a munkaerőpiacra? Megkérdezték, hogy hogyan lehetne EU-s forrásokból segíteni a Covid-19 által okozott egyéni, családi tragédiáknak a kezelését.

Ehhez **Dr. Parragh László soros elnök** azt fűzte hozzá, hogy tételezzük fel, hogy van egy vendéglő, ami nem a vendéglős tulajdonában van, teljesen bezárt, alapanyagot nem tud venni, bank nem finanszírozza, fedezete nincs, mit lehet tenni, hogy újrainduljon? Adunk neki egy 10 milliós hitelt 10 évre, amire nincs garancia, hogy visszafizeti vagy sem. Két választás van: el akarjuk-e indítani az idegenforgalmat vagy nem. Olyan határokat feszeget a vírus, amelyekkel korábban a közgazdaságtan sosem számolt. Iparüzési adóban tegnapelőttig a vállalkozások több mint 90%-a jelezte vissza (410 ezer vállalkozás), hogy igénybe veszi az 1%-ot. Nagy kényszer alatt vagyunk, miközben mindenki azt várja, hogy oldja meg a Kormány, a gazdaságpolitika az ő problémáját, abból a pénzből, ami a társadalomnak is egyre kevesebb van, hiszen a bevétel egyre kisebb, a költségek pedig egyre nagyobbak, az államháztartási hiány 9%, az eladósodottságunk tovább nő, de még mindig a legjobbak vagyunk Európában. Ez a program, amit Államtitkár úr vázolt, reméljük, ki tudja mozdítani ebből a helyzetből az országot.

A **Művészeti Oldal** megköszönte az összefogott előadást, de hiányolta, hogy a művészet szó nem hangzott el az előadásban, viszont hozzátette, hogy az új esztendőben megmenti a magyar kultúrát és kulturális szférát az állami jelenlét. Példátlan a helyzet Nyugat-Európaéhoz képest, évek óta első helyen állunk GDP arányosan a kulturális költségvetésben. A történelem az mutatta, hogy aki a kultúrát, művészetet támogatta, a jövő vonatkozásában mindig a jó oldalra tett. Erős a magyar kulturális intézményrendszer, ugyanakkor a járványhelyzet a szabadúszó szférát hozza nehéz helyzetbe, de szerencsére több állami mentőcsomag van már a támogatására.

Államtitkár úr előadásából kiderül azonban, hogy a kulturális terület nagyon is sok témakörhöz kapcsolódik ebben az előadásban. A köznevelés, az oktatás, a felsőoktatás vonatkozásában a művészetek szerepe és a művészettel való nevelés (Kodályi filozófia) gyakorlati alkalmazása kitörési pont lehet. A turizmus vonatkozásában komoly gazdasági vetületei vannak a kultúrának, ilyen például a filmgyártás (Magyarország rendkívül erős, komoly bevételt hozó területe), az örökségvédelem, az országimázs vagy a kulturális diplomácia kérdése.

Végezetül az Oldal azzal zárta gondolatát, hogy kiemelte: a nagy beruházásoknál, forrásoknál közelítsünk az EU-s átlaghoz, emiatt is jó cél a 2030-as célkitűzés. Külön kitértek rá, hogy a kulturális és szellemi tartalmat soha ne hanyagoljuk el, amihez a Magyar Művészeti Akadémia és a Nemzeti Kulturális Tanács nevében is felajánlotta a segítséget.

Dr. Ágostházy Szabolcs államtitkár úr visszakapva a szót megköszönte az inspiráló hozzászólásokat, kiegészítéseket. A Civil Oldal felvetése kapcsán elmondta, hogy a lokális

közösségek támogatása kulcsfontosságú eleme a kormányprogramnak. Nem mindig lehet elsőre eldönteni, hogy mi segít a helyi közösségnek, erre a legjobb eszköz részben a TOP (Terület- és Településfejlesztési Operatív Program), mert ha meg tudnak újítani egy helyi művelődési házat, az hihetetlen dinamizáló erővel bír helyben is, és erősíti a helyi közösséget. Erre még az EFOP-ban (Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program) lesznek támogatások, ahol privilegizált helyzetben vannak a civil közösségek, akik a helyi kohéziót meg tudják teremteni. Százalékosan kimutatva sose lehet jól állni, de a célrendszer és a szemlélet megvan, utalt a Magyar Falu Programra, ami nemzeti pénz, vagy a Nemzeti Együttműködési Alapra. Az Open Access adatbázisokra (kulturális tartalom, könyvek hozzáférhetősége) reagálva közölte, hogy van ilyen a tervek között, csak még a szerzői jogi problémákat és a másolhatósági ügyeket kell kezelni. Erre van egy készülő program a Széchenyi Könyvtárral együttműködve.

A Tudomány Oldal felszólalására elmondta, hogy jogos, hogy a forrásfelszabadítás hatékonyságára nagyban kell fókuszálni, amit próbálnak menet közben is mérni. Kiválasztottak néhány olyan felhívást, amelyeket külön vizsgáltattak a tekintetben, hogy mennyit adott hozzá az adott támogatott a gazdaság teljesítményéhez és a tekintetben is, hogy hogyan adott hozzá a nemzetgazdaság teljesítményéhez, és mennyi abból a nemzeti és külföldi hozzáadott érték. Ezt egy-egy jól megfogható programra elindították, de ez nem lehet konkurens annak, hogy teljes operatív programoknak és az MMF hazai felhasználásához valóban kell egy átfogó értékelést adni. A Kormány ténylegesen szeretné mérni ezeknek a forrásoknak a hozzáadott értékét. Nem erre helyezik most a hangsúlyt, mert időnyomás alatt terveznek, de nyáron egy mélységi munkát szeretnének elindítani. Az egy dolog, hogy megszületnek az operatív programjaink az új időszakra, de azok mobilisak. A felhívások mély tartalmában rejlik az a lényeg, amivel a hatékonyságot jól lehet szolgálni.

Az állami szervek integritása kapcsán örömmel hallotta a Tudomány Oldal hozzászólását. A legnagyobb mértékű transzparenciát és integritást próbálják elérni. Miniszterelnök úrnak is az az elvárása, hogy az Unió pénzügyi érdekét a legmesszebbmenőkig védeni kell, ezt komolyan gondolja a Kormány, és az idő ezt meg fogja mutatni.

A kkv-k célzott támogatása kapcsán elmondta, hogy pályázati forrást terveznek a számukra, ugyanakkor a helyreállítási keret alapján inkább arra használják, hogy minél nagyobb társadalmi szintű reformokat indítsanak el belőle, és ezzel tehermentesítsék a nemzeti majd a 7 éves uniós költségvetést is. Leginkább a nagy beruházásokat fogja előtérbe helyezni a Kormány, és ott ahol ez indokolt (versenyképesség, digitalizáció tekintetében) lesznek közvetve elérhető források.

Az NGTT szerepét teljes nyitottsággal fogják kezelni.

Az egyházak szerepvállalása kapcsán elmondta, hogy nem szólították meg direktbe a történelmi egyházakat, de az összes segélyszervezeteiket, szociális szervezeteiket, intézményfenntartóikat, ott ahol az egyházi szervezetek szervesen illeszkednek az állam feladatrendszerébe, megszólították. A Kárpát-medencei kapcsolatok forrásai tekintetében elmondta, hogy fókuszban van a versenyképes Kárpát-medence, nem az országhatároknál áll meg a nemzetpolitika.

A de minimis szabályok kapcsán támogatják a megemelt de minimis korlátoknak a fenntartását, év végéig való kitolását.

Az egészségügy perszonális részét leginkább a nemzeti büdzsé fedezi. Jelenleg már létezik egy olyan program is, ami konkrétan a mentális egészségi állapot megerősítését célozza.

Elmondta, hogy azért nem jelenik meg több kulturális támogatás az operatív programokban, mert az Európai Uniónak a pénzfelhasználása nem ezt célozza, de az oktatás fejlesztésébe bevonják a kultúrát, a helyi közösségek, művelődési házak fejlesztése esetében is megjelennek a különböző kulturális egyesületek. Vagyis közvetve megjelenik a kultúra fejlesztése, támogatása is, leginkább az infrastruktúrán, eszközparkon vagy örökségvédelmen keresztül. Megköszönte a figyelmet.

Helyettes államtitkár úr átadta a szót Elnök úrnak, hogy a második napirendi pont keretében tegye meg javaslatait a következő ülésre vonatkozóan.

Dr. Parragh László elnök úr elmondta, hogy amennyiben az átoltás megtörténik húsvétra, várható a korlátozások enyhítése. A következő plenáris ülés megtartását április első felében javasolta.

Az Egyházi Oldal felvetette, hogy április végén lenne jó megtartani az ülést.

Szalay-Bobroviczky Vince helyettes államtitkár úr az ülés zárásaként megköszönte minden tagnak és a meghívottaknak a részvételét, hozzászólását. Mindenkinek jó egészséget kívánva lezárta az ülést.

k.m.f.